

Канд. екон. наук Пащенко О. В., Шлега А. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ
ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ**

Глобальна торгівля вугіллям досягла нового історичного максимуму у 2024 р., загальний обсяг оцінюється в 1,55 млрд т, вперше перевищивши позначку в 1,5 млрд т. Торгівля енергетичним вугіллям зросла на 28 млн т, досягнувши 1180 млн тонн. Це зростання було зумовлене головним чином сильним попитом на імпорт в Азії, особливо з боку Китаю. Країна зазнала зростання імпорту, при цьому імпорт вугілля досяг нових максимумів. Імпорт збільшився на 14% до 548 млн т, в результаті чого загальний річний імпорт вперше перевищив 500 млн т. Цей обсяг більш ніж удвічі перевищує обсяг Індії, другого за величиною імпортера. В'єтнам також став ключовим імпортером у 2024 р., випередивши Китайський Тайбей та увійшовши до п'ятірки лідерів. Імпорт до В'єтнаму, за оцінками, збільшився на 16%, завдяки високому попиту та стабільному внутрішньому виробництву [1].

Динаміка світових обсягів торгівлі вугіллям у 2014-2024 рр. свідчить про хвилеподібний характер розвитку ринку з загальною тенденцією до зростання наприкінці періоду. Сформовані тенденції пояснюються сукупністю економічних, енергетичних і геополітичних факторів. Початкове скорочення у 2015 р. було пов'язане з падінням цін на енергоносії, уповільненням економіки Китаю та посиленням кліматичної політики в ЄС і США, що зменшило попит на імпортне вугілля. Відновлення у 2016-2019 рр. відображає зростання споживання в Азії, насамперед в Індії та країнах АСЕАН, а також активізацію торгівлі металургійним вугіллям. Різкий спад у 2020 р. є прямим наслідком пандемії COVID-19, зупинки промислових підприємств і порушення логістичних ланцюгів. Подальший стрімкий ріст у 2021-2024 рр. значною мірою зумовлений глобальною енергетичною кризою, дефіцитом природного газу та геополітичними потрясіннями, зокрема війною в Україні, що стимулювали тимчасове повернення багатьох країн до використання вугілля й активізацію міжнародної торгівлі. Водночас високі показники 2023-2024 рр. свідчать про суперечливий характер енергетичного переходу, коли декарбонізаційні цілі співіснують із збереженням значної ролі вугілля у забезпеченні енергетичної безпеки [1].

Глобальні екологічні, технологічні та геополітичні чинники суттєво змінюють сучасну вугільну галузь, формуючи нові умови її функціонування. Посилення кліматичної політики та декарбонізаційних вимог знижує роль вугілля як традиційного енергоносія, оскільки міжнародні угоди, вуглецеве регулювання та ESG-підходи підвищують собівартість вугільних проєктів і зменшують їхню інвестиційну привабливість. Водночас технологічний прогрес у сфері відновлюваної енергетики, накопичення енергії та водневих рішень посилює конкуренцію, хоча окремі технології «чистого вугілля» та стійкий попит на металургійне вугілля поки що підтримують частину галузі. Таким чином, вугільна промисловість переходить від моделі масового зростання до вибіркового розвитку з акцентом на ефективність, екологічну адаптацію та регіональну спеціалізацію [2].

Геополітичні фактори, своєю чергою, залишаються важливим чинником підтримки та переформатування світового ринку вугілля. Воєнні конфлікти, санкції, торговельні обмеження та енергетичні кризи змінюють логістику, структуру експорту й імпорту, а також підсилюють роль вугілля як тимчасового «страхового» ресурсу в умовах дефіциту інших енергоносіїв. Водночас економічна ефективність галузі стає дедалі більш нестабільною: падіння світових цін, скорочення торгівлі та висока чутливість до валютних курсів і витрат на паливо, працю та логістику посилюють тиск на прибутковість виробників. У результаті більшість експортерів стикаються зі зниженням маржі, а подальший розвиток галузі дедалі більше залежить від здатності адаптуватися до нових глобальних екологічних, ринкових і геополітичних реалій [2]. Для України перспективи розвитку вугільної галузі пов'язані передусім із забезпеченням енергетичної безпеки, модернізацією виробництва та поступовою інтеграцією в європейську енергетичну систему. Попри глобальну тенденцію скорочення використання вугілля, цей ресурс залишається важливим елементом енергетичного балансу та може виконувати стабілізуючу роль у перехідний період енергетичної трансформації. Подальший розвиток галузі в Україні має ґрунтуватися на модернізації шахт, підвищенні енергоефективності, диверсифікації використання вугілля (зокрема у металургії) та впровадженні технологій скорочення викидів. У довгостроковій перспективі це дозволить поєднати

потреби економічного розвитку, енергетичної безпеки та екологічної трансформації економіки.

Таким чином, з огляду на те, що такі рушійні сили, як Китай та Індія, є лідерами споживання та виробництва, а Південно-Східна Азія є регіоном зростання, ринок вугілля повинен прагнути до інновацій, щоб залишатися актуальним. Майбутнє вугілля залежить від перебалансування факторів навколо енергетичної безпеки, економічного зростання та екологічної стійкості – жорсткого балансування, яке стане найбільшим викликом, що стоїть перед ринком вугілля протягом наступного десятиліття [3].

Список використаних джерел:

- 1 Coal Mid-Year Update 2025: Trade. International Energy Agency. 2025. URL: <https://www.iea.org/reports/coal-mid-year-update-2025/trade>.
- 2 Coal 2025: Prices and costs. International Energy Agency. 2025. URL: <https://www.iea.org/reports/coal-2025/prices-and-costs#abstract>.
- 3 World coal market consumption: details and forecast. Mining Frontier. 2025. URL: <https://www.miningfrontier.com/market-reports/world-coal-market-consumption-details-and-forecast/>.

Прошенко С. К., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

КОНКУРЕНТНІ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА СВІТОВИХ РИНКАХ

Динаміка глобального економічного середовища у 2024-2026 рр. характеризується посиленням протекціонізму, прискореною цифровізацією та радикальною перебудовою глобальних ланцюгів доданої вартості. Для України питання конкурентоспроможності національних підприємств набуває екзистенційного значення. Трансформація від ресурсного експорту до економіки з високою часткою доданої вартості є не лише вимогою євроінтеграційного процесу, а й ключовим фактором стійкості держави в умовах гібридної системи «мир-війна».

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переоцінки традиційних конкурентних переваг України (низька вартість ресурсів, логістична близькість) та пошуку нових драйверів зростання у секторах Industry 4.0, високих технологій